

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ УКРАЇНИ
ВИЩА АТЕСТАЦІЙНА КОМІСІЯ УКРАЇНИ

ПРОГРАМА

курсу для підготовки аспірантів і здобувачів наукового
ступеня кандидата наук до кандидатського іспиту
з іноземної мови

Київ - 1993

ВСТУП

У Програмі викладено мету і завдання курсу іноземної мови для підготовки аспірантів та здобувачів до складання кандидатського іспиту. Подаються нормативи кінцевих навичок і вмінь, порядок допущення до іспиту та його структура.

Викладачі, що забезпечують підготовку аспірантів і здобувачів, на основі положень програми розробляють робочі програми курсів відповідних іноземних мов, самостійно розподіляючи встановлену кількість навчальних годин на окремі види роботи, з урахуванням рівня підготовленості слухачів, наявних навчальних посібників, матеріальної бази та інших чинників.

Кандидатський іспит приймається організовано один – два рази на рік (під час іспитових сесій), рівень знань оцінюється за чотирьохбальною системою: «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно».

Після успішного складання кандидатського іспиту видається посвідчення встановленої форми.

1. МЕТА І ЗАВДАННЯ КУРСУ

1.1. **Мета** курсу іноземної мови для аспірантів та здобувачів - опанування такого рівня знань, навичок і вмінь, який забезпечуватиме необхідну для фахівця комунікативну спроможність у сферах професійного та ситуативного спілкування в усній і письмовій формах.

1.2. **Завдання** курсу полягає у вдосконаленні й подальшому розвитку знань, навичок і вмінь з іноземної мови, набутих в обсязі вузівської програми, в різних видах мовленнєвої діяльності.

1.2.1. **Аудіювання.** Ставиться завданням досягти навичок сприйняття і розуміння монологічних та діалогічних висловлювань носіїв мови в межах професійної та побутово-ситуативної тематики на рівні 85-90% інформації при темпі її пред'явлення 100-120 слів на хвилину.

1.2.2. **Навички спілкування.** Завдання курсу: розвиток навичок природньо-мотивованого монологічного і діалогічного мовлення при темпі висловлювань 200-250 слів на хвилину.

Рівень навичок монологічного мовлення має забезпечувати можливість самостійно готувати повідомлення про проблему, мету, методи та засоби дослідження, експеримент, обробку даних, висновки та інші аспекти наукової роботи.

Наприкінці курсу навчання аспіранти та здобувачі повинні дати навички діалогічного мовлення для ведення наукової дискусії та елементарного спілкування в межах побутової тематики та ситуацій, пов'язаних з перебуванням у закордонному відрядженні.

1.2.3. **Читання.** Завданням ставиться подальший розвиток навичок оглядового, інформативного і глибинного читання на матеріалах оригінальної наукової інформації з фаху.

Навички з проглядного читання мають забезпечувати вміння ознайомлюватися з тематикою наукового матеріалу та у загальних рисах давати характеристику загального уявлення про його зміст.

Інформативне читання передбачає вміння прослідкувати розвиток теми і загальної аргументацію та зрозуміти головні положення змісту.

Навички глибинного читання відпрацьовуються на рівні повного і точного розуміння тексту.

1.2.4. **Переклад.** Усний і письмовий переклад з іноземної мови рідною може використовуватися як засіб опанування іноземної мови, прийом розвитку навичок і вмінь читання та ефективний спосіб контролю повноти і точності розуміння. Для формування навичок перекладу необхідні деякі відомості про особливості мови і стилю, в теорії і практиці перекладу наукової і технічної літератури: поняття перекладу,

еквівалент і аналог, перекладацькі трансформації, компенсації втрат при перекладі, контекстуальні заміни, багатозначність слів, збіг і розбіжності значень інтернаціональних слів, «фальшиві друзі перекладача» тощо.

Показником сформованості навичок і вмінь перекладу слугують такі нормативи: за одну академічну годину (45 хвилин) письмовий переклад (із словником) 2000 друк. знаків, для усього перекладу - 4000-4500 друк. знаків оригінального тексту з фаху (наукової спеціальності).

1.2.5. Анотування і реферування. Навчання анотуванню і реферуванню (рідною й іноземною мовами) має бути спрямоване на вироблення навичок і вмінь оформлення отримуваної інформації. Анотування й реферування використовується також як прийом контролю щодо розуміння тексту. Практичним заняттям з анотування й реферування має передувати засвоєння деяких теоретичних засад, таких як призначення, структура та особливості мови анотації і реферату, види анотацій (описова, реферативна) і реферат (реферат-конспект, реферат-резюме, оглядовий реферат). Основні проблеми контрактивної стилістики української та англійської мов, зокрема стосовно наукового мовлення.

Кінцеві навички і вміння мають давати можливість складати іноземною мовою анотації та реферати до наукових статей, доповідей, матеріалів дослідження, тощо.

1.2.6. Письмо. Для розвитку різних мовленнєвих навичок і вмінь важливе значення має також письмо іноземною мовою. Ставиться за мету:

- періодичне виконання письмових лексичних і граматичних вправ,
- складання планів чи конспектів до прочитаного,
- виклад змісту прослуханого чи прочитаного у письмовому вигляді (у т.ч. у формі анотацій і рефератів),
- написання доповідей і повідомлень, приватних та ділових листів, оформлення інших основних видів документації (заявок на участь у конференції, складання стислого автобіографічного нарису тощо)

2. НАВЧАННЯ СИСТЕМИ МОВИ

2.1. Фонетика. В курсі іноземної мови має бути передбачена корекція вимови, вдосконалення вимовних навичок і вмінь при читанні вголос і в усному висловлюванні. Першочергове значення приділяється інтонаційному оформленню речення (поділ на інтонаційно-сміслові групи-синтагми, правила розміщення фразового і логічного наголосу, словесного наголосу в двоскладових і багатоскладових словах). Робота над вимовою ведеться як на матеріалі текстів для читання, так і на спеціальних фонетичних вправах і лабораторних роботах.

2.2. Лексика. До кінця курсу лексичний запас повинен складати не менше 3-4 тис. лексичних одиниць (в т.ч. приблизно 1 тис. термінів з фаху). Слід звертати увагу на специфіку лексичних засобів вираження змісту текстів з фаху, на багатозначність службових і загальнонаукових слів, на механізм словоутворення, на явище синонімії і омонімії, на вжиток фразеологічних словосполук, слів і словосполучень, фразеологізмів властивих для усного мовлення в ситуаціях ділового спілкування, на знання і правильне читання скорочень, умовних позначень, формул, символів тощо.

2.3. Граматика. Навчання має бути зорієнтоване на відпрацювання практичних навичок і вмінь з граматики іноземної мови. Увага повинна приділятися типовим для стилю наукового мовлення складним синтаксичним конструкціям, зворотам з неособовими дієслівними формами, пасивним конструкціям, багатоелементним означенням, усіченим граматичним конструкціям, емпатичним (і інверсійним) структурам, засобам вираження смислового (логічного) наголосу, модальності тощо.

3. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ З КУРСУ

3.1. Навчальними текстами і літературою для читання може слугувати оригінальна монографічна і періодична, а також художньо-публіцистична література. Рекомендується

використовувати збірники оригінальних статей, підготовлених кафедрами іноземних мов. Підбір матеріалу для читання з фаху слід здійснювати спільно і за участю профільюючих кафедр, наукових керівників. Рекомендована література іноземними мовами повинна бути не лише навчальним матеріалом, але й мати безпосереднє відношення до дисертаційної роботи.

3.1.1. Загальний обсяг літератури за повний курс навчання повинен складати 300 сторінок (обсяг однієї сторінки прирівнюється 2500 друкованих знаків), що **складає 750 тис. друк. знаків.**

3.2 Розвиток навичок усного мовлення має охоплювати таку тематику:

- Наукова робота (тема дисертації, проблема, теорія та експеримент, економічна ефективність дослідження).
- Наукові конференції і симпозиуми, типи повідомлень, дискусія.
- Знання та навички для подачі країнознавчої інформації на побутовому рівні.
- Основні ситуативні формули спілкування в закордонному науковому відрядженні: транспорт, орієнтація в місті, оргкомітет конференції, готель, харчування, заклади культури.

4. ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

4.1. Організація навчального процесу здійснюється згідно з календарним планом.

4.2. На початку курсу читається 10 лекцій, в яких мають бути розкриті такі питання:

- мета і завдання курсу,
- іспитові вимоги,
- лексико-стилістичні особливості науково-технічної літератури,
- термінотворення,
- типи анотацій і рефератів,
- особливості користування словниками і довідковою літературою тощо.

4.3. На **практичних заняттях** рекомендується використовувати мовні (лексичні і граматичні) і мовленеві комунікативно спрямовані вправи (трансформаційні, на техніку перекладу, підстановку, доповнення, скорочення і розширення речення; питально-відповідні вправи; вправи на розкриття змісту тексту, знаходження в тексті окремих місць, абзаців, речень, що ілюструють певні положення і є відповіддю на попередньо поставлене питання або відповідає попередньо складеному плану; завдання на встановлення в тексті невідповідностей із запропонованими положеннями; самостійне членування тексту на смислові частини і визначення заголовків до них; складання плану; скорочення абзаців і речень. Варто також практикувати вправи на виявлення логічного стрижня статті, на тематичне узагальнення основних думок. Обговорення тексту повинно виходити за рамки простого відтворення його змісту. Висловлювання (підготовлені й непідготовлені) мають включати пояснення іноземною мовою окремих положень, графіків і процесів (згадуваних у тексті), елементи критичного аналізу, відповідні коментарії і оцінки, короткі повідомлення на задану тему. В тематиці для розвитку навичок усного мовлення перевага повинна віддаватися професійним питанням, які пов'язані з науково-пошуковою роботою аспіранта.

4.4. На **індивідуальних заняттях** уточнюються й з'ясовуються питання, що виникають під час самостійної роботи над текстами і подається звіт про зроблене. Звіт може мати форму бібліографічної підбірки, вибіркового усного й письмового перекладу усних й письмових анотацій і рефератів, узагальнення матеріалу за окремими статтями (оглядового реферування), стислих повідомлень і доповідей рідною й іноземною мовами по прочитаному матеріалі. Частково контроль самостійної роботи може проводитися і на групових заняттях.

4.5. В разі потреби (прогалини в індивідуальній підготовці, складність матеріалу, відступ від навчального графіку з об'єктивних причин тощо) передбачаються **додаткові консультації.**

4.6. **Лабораторні роботи** повинні бути зорієнтовані, передусім на самостійну позааудиторну підготовку. Можна використовувати такі технічні засоби навчання, як аудіо- і відеотехніка, комп'ютери тощо. На групових заняттях доцільно залучати різні види наочності: моделі, прилади, схеми, таблиці, креслення тощо.

4.7. Можна рекомендувати проведення серед аспірантів **конференцій і симпозіумів іноземною мовою**, залучати аспірантів до укладання галузевих, термінологічних словників, виконання замовлень профільюючих кафедр щодо письмових перекладів: перекладу патентів, анотування і реферування книг, журнальних статей тощо.

5. ФОРМИ ПОТОЧНОГО КОНТРОЛЮ І ВИМОГИ НА ІСПИТІ

Систематичний контроль є дієвим способом зміцнення знань, навичок і вмінь, важливим засобом управління процесом засвоєння навчального матеріалу.

5.1. Поточний контроль передбачає регулярний контроль виконання різних видів домашніх завдань.

5.2. Проміжний контроль ставить за мету - перевірку результатів вдосконалення навичок і вмінь, перерахованих у Розділі 3 і може проводитися тричі протягом курсу навчання.

5.3. Підсумковою формою контролю має бути заліковий тест, який за структурою та змістом може наближатися до іспитового.

5.4. Щоб наблизити зміст і структуру кандидатського іспиту з іноземної мови до стандартних вимог міжнародних тестів з іноземних мов типу TOEFL, які мають складати всі фахівці, що виїждять за кордон на навчання, стажування, для наукової роботи або роботи за контрактом, пропонується запровадити письмову форму складання іспиту у вигляді тесту.

Тести з англійської, німецької, французької та іспанської мов розробляються Міністерством освіти України та розсилаються до всіх вищих навчальних закладів та наукових установ, де складається кандидатський іспит.

До складання кандидатського іспиту допускаються аспіранти та здобувачі, що мають:

- відповідний рівень підготовки,
- склали заліковий тест на кафедрі іноземної мови
- підготували реферат з проблеми наукового дослідження (реферат складається з україномовного огляду наукових робіт, прочитаних іноземною мовою, словника 100 термінів даної галузі науки та повідомлення про наукове дослідження, викладеного іноземною мовою у обсязі двох машинописних сторінок).

Звітними документами про складання кандидатського іспиту є реферат і протокол з результатами іспиту.

Загальна оцінка виводиться на підставі результатів іспиту та оцінки за реферат.

СТРУКТУРА КАНДИДАТСЬКОГО ІСПИТУ

1. Читання і письмовий переклад зі словником рідною мовою оригінального тексту з фаху. Обсяг 2000 друкованих знаків. Час виконання – 45 хвилин.

2. Письмове анотування іноземною мовою (500 друкованих знаків) україномовного (російськомовного) тексту загальнонаукового характеру обсягом 4000-4500 друк. знаків. Час на виконання – 40 хвилин. Допускається використання словників.

3. Тест з граматики, лексики, читання (1 година).

4. Співбесіда іноземною мовою з питань наукового дослідження і фаху.

Навчальний матеріал з англійської мови

1. Структура речення в англійській мові у порівнянні з структурою речення в українській мові. Розповідне, питальне та заперечне речення. Типи питань.
2. Дієслово. Допоміжні, питальні та смислові дієслова.
3. Спосіб (дійсний, умовний, наказовий). Система часів.
4. Активний і пасивний стан. Особливості використання перекладу пасивного стану. Узгодження часів.
5. Безособові форми дієслова. Дієприкметник, функції та способи перекладу. Інфінітив, функції та способи перекладу. Герундій функції та способи перекладу.
6. Модальні дієслова та їх еквіваленти.
7. Умовний спосіб. Емфатичні конструкції.
8. Функції дієслів: *to be, to have, to do, will, should, would*. Функції дієслів із закінченням *-ing, -ed*.
9. Іменник. Утворення множини. Присвійний відмінок.
10. Артикль.
11. Займенник (загальні відомості). Особові, присвійні вказівні займенники. Неозначені займенники *some, any*, заперечний займенник *no*. Кількісні займенники *many, much, few*. Неозначено-особовий займенник *one*. Три функції *one*. Підсилювальні та зворотні займенники.
12. Числівник. Кількісні та порядкові числівники. Дріб. Читання формул, хронологічних дат, позначень часу.
13. Граматичні особливості перекладу (артикль, іменник, прикметник, числівник, займенник, дієслово, прислівник, прийменник, сполучник). Інструкції типу *the more, the better, there+be*.
14. Синтаксичні особливості перекладу (умовне речення, неозначено-особові та безособові речення, безсполучникові підрядні речення, складнопідрядні речення, еліipsis, емпфаза, інверсія, подвійне керування та ін).
15. Лексичні особливості перекладу (багатозначність, конверсія, синонімія, неологізми, «фальшиві друзі перекладача», британський та американський варіанти англійської мови, термін, уживані вирази та службові слова, іншомовні запозичені, аббревіатури, умовні позначення, власні назви, англійська система мір та ваги і т.і.).
16. Жанрові особливості перекладу.
17. Найважливіші суфікси, префікси англійської мови науково-технічної літератури та їх значення. Основні суфікси іменників, прикметників, дієслів, прислівників.